

el-Evkâtî'yi ziyaret ettiği sırada şeyhin dikkatini çekti ve iltifatına mazhar oldu. Şeyh Evkâtî'ye intisap ederek beş yıl hizmetinde bulundu, onun Seffâhiye mahallesinde açtığı tekkede zikirle katıldı. 1199'da (1785) seyrü sülûkünü tamamlayıp hilâfeti alınca şeyhi tekkenin postnişinliğini kendisine bıraktı. Şeyh Vefâ'nın ayrıca babasından Rifâiyye ve Şâzeliyye hilâfeti aldığı belirtilmektedir. Bazı kitaplarında adının Rifâî ve Şâzelî yanında Halvetî ve Nakşibendî nisbeleriyle de kaydedilmesi bu tarikatlara intisap ettiğini göstermektedir. Onun ayrıca Kâdiriyye tarikatıyla irtibatlı olduğu anlaşılmaktadır (Kustâkî el-Hımsî, s. 77).

Şeyh Vefâ, Halep'te muhtemelen babasının şeyhi Seyyid Hayrullah es-Sayyâdî'den dolayı Mescid-i Hayrullah adını alan ve halk arasında Rifâiyye Zâviyesi diye meşhur olan tekkede babasıyla birlikte Rifâî zikrinin yanı sıra Şâzelî zikri de yaptı ve babası yaşlanınca tekkenin şeyhliğini üstlendi. Merkez olarak kullandığı bu tekkenin yanı sıra Halep'te ona bağlı dört teke daha vardı. Bunlardan Muhammed Türâb el-Evkâtî'nin tekkesi 1242'de (1826-27) Halep Valisi Ali Rızâ Paşa tarafından tamir ettirildi. Şeyhin müridi olan vali buraya iki ev ile Hânülharîr sokağında bir dükkânı vakfetti. Ali Rızâ Paşa, Bağdat valiliği sırasında 1837 yılında Şeyh Vefâ'yı Bağdat'a davet etti. Şeyh Vefâ, oğlu Muhammed Bahâeddin ile gittiği Bağdat'ta vali tarafından ağırlandı. Ahmed er-Rifâî ve Abdülkâdir-i Geylânî başta olmak üzere meşâyihin kabirlerini ziyaret etti. Onun Bağdat'a gelişi dolayısıyla şair Abdülhamîd el-Ömerî'nin yazdığı kasidenin bazı beyitlerini ve şeyhin valiyi hizmetlerinden dolayı öven şiirinin bazı bölümlerini Kustâkî el-Hımsî eserinde kaydetmiştir (a.g.e., s. 76, 78). Tasarrufunda bulunan tekkelerden biriyle ilgili problemi halletmek için İstanbul'a giden Şeyh Vefâ tekkenin kendi tasarrufu altında olduğuna dair bir beratla geri döndü. Onun daha önce de İstanbul'a gittiği anlaşılmaktadır.

Şeyh Vefâ, Rebülevvel 1264'te (Şubat 1848) Halep'te vefat etti. Kabri Halep'te Türbetüssâlihîn'de Makâm-ı İbrâhîm'in doğu tarafındaki duvarın yanındadır. Ebü'l-Hüdâ es-Sayyâdî onun 1270 (1854) yılı civarında yetmiş yaşına yaklaştığı sırada öldüğünü söylüyorsa da (*Ķilâdetü'l-cevâhir*, s. 426-427) bu bilgi diğer kaynaklarda yer almamaktadır. Saîd el-Kudsî'nin Şeyh Vefâ hakkında yazdığı mersiyesinin yirmi dokuz beytini Râgib et-Tabbâh kaydetmiştir (*İ'lâmü'n-nübelâ*, VII, 289-290). Güzel

sesi ve güzel kıraatıyla Kur'an-ı Kerîm'i çok etkili bir şekilde okuduğu için halk arasında "zînet" vasfıyla anılan Şeyh Vefâ'nın aynı zamanda iyi bir şair, hatip ve mûsikîşinas olduğu belirtilmektedir. Bazı manzumeleri kendisinin yönettiği zikir halkalarında, vefatından sonra diğer Halep zâviyelerinde zikirler sırasında ve mevlidlerde okunmuştur. Çağdaşlarından Seyyid Mustafa ile Muhammed el-Mîrî onun hakkında methiyeler yazmıştır. Şeyh Vefâ'dan sonra yerine oğlu Şeyh Muhammed Bahâeddin geçmiş, babasından Rifâiyye icâzeti alarak irşad faaliyetini sürdüren Muhammed Bahâeddin, Halep Hanefî müftülüğü görevinde bulunmuştur.

Eserleri. 1. *Risâle fi esmâ'i'l-evliyâ'i'l-medfûnîn fi Haleb*. Halep'te kabri bulunan nebî, şehid, âlim ve velîleri anlatan eser 756 beyit ve altı mensur satırdan oluşmaktadır. Müellif eserin mukaddimesinde, soğuk humma hastalığına yakalanınca Allah katında velîlerin şefaatiyle şifa bulacağı ümidiyle eseri kaleme almaya başladığını, tamamladıktan sonra da iyileştiğini söyler. Tütel (توتل) el-Yesûî eseri üç nüshasını karşılaştırarak neşretmiş (*el-Mesriq*, XXXVIII [1940], s. 335-413), Abdurrahman b. Hüseyin el-Üveysî el-Halebî, *Nuḥbe min a'lâmi Halebi's-şehbâ' min enbiyâ' ve ulemâ' ve evliyâ'* adıyla şerhetmiştir (Halep 2003). Eserin Şeyh Muhammed es-Sâbûnî tarafından yapılan zeylinde Şeyh Vefâ'dan başlamak üzere 1264-1316 (1848-1899) yılları arasında Türbetüssâlihîn'e gömülen şahıslar yer almaktadır (M. Râgib et-Tabbâh, VII, 288). **2.** *Taḥrîzü'l-bürde ve taḥrîdû's-şidde*. Bûsîrî'nin *Ķaşıdetü'l-bürde*'sinin tahmîsi olup bir bölümünü Râgib et-Tabbâh kaydetmiştir (a.g.e., VII, 282-284). **3.** *Esmâ'ü ehli Bedr*. Eserde bazı sahâbenin biyografisine de yer verilmiştir (a.g.e., VII, 289). **4.** *Dîvânü ḥuṭab*. Şeyh Vefâ'nın Halep Emevî Camii'nde okuduğu hutbeleri ihtiva etmektedir (Kustâkî el-Hımsî, s. 80). **5.** *el-Fuşûlü'l-vefiyye fi's-sâdeti's-şûfiyye*. Tasavvuf ricâlinin anlatıldığı eser bir mukaddime ile on babdan oluşur (M. Râgib et-Tabbâh, VII, 288). **6.** *Mevlid*. Bu manzum eser basılmıştır (a.g.e., a.y.). Müellifin ayrıca beş mensur mevlidi bulunmaktadır (a.g.e., VII, 288-289).

Şiirlerini bir divanda topladığı belirtilen Şeyh Vefâ'ya nisbet edilen diğer eserler şunlardır: *Risâle fi'l-cevâmî' ve'l-medâris ve't-tekâyâ elletî fi Haleb*, *Risâle fi ḥavâşşî'l-esmâ'i's-Sühre verdiyye*, *Risâle ıḳhiyye fi erkânî'd-dîni'l-ḥamse*, *Mecmû'ü fevâ'id*, *el-Ķaşıdetü'l-he-*

câ'iyye, *eş-Şavâfiḥu'r-râfiyye fi'l-fevâtiḥi'l-kâfiyye*, *Risâle fi bahşî sücûdî'l-ḳalb*, *Şerḥu'l-Celcelûtiyye ve beyânü ḥavâşşihâ*, *Risâle fi ḥavâşşî dâ'ireti seyyidî Ebi'l-Ḥasen eş-Şâzelî*, *Risâletü istiğâşe*, *Ķaşıde istiğâşiyye*, *Risâle fi ḥavâşşî ḥarfi'l-ḳâf* (a.g.e., a.y.), *Risâletü ḥaṭbi nikâḥ*, *Risâletü şıyâgî's-salavât 'ale'n-nebî* (Kustâkî el-Hımsî, s. 80).

BİBLİYOGRAFYA :

Sayyâdî, *Ķilâdetü'l-cevâhir*, Beyrut 1301, s. 426-427; Kustâkî el-Hımsî, *Üdebâ'ü Haleb fi'l-ḳarni't-tâsi' 'aşer*, Halep 1925, s. 74-82; M. Râgib et-Tabbâh, *İ'lâmü'n-nübelâ' bi-târîhi Halebi's-şehbâ'*, Halep 1926, VII, 277-291, 353; Zirikî, *el-A'lâm*, VII, 73; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifîn*, XI, 254-255; M. Hayreddin el-Esedî, *Mevsû'atü Halebi'l-mukârene* (nşr. Muhammed Kemâl), Halep, ts. (Matbaatü câmiati Haleb), V, 64, 120; Abdurrahman b. Hüseyin el-Üveysî el-Halebî, *Nuḥbe min a'lâmi Halebi's-şehbâ' min enbiyâ' ve ulemâ' ve evliyâ'*, Halep 2003, s. 9-14, 161-165; Tutel el-Yesûî, "Manzûmetü Şeyh Vefâ'î fi evliyâ'i Haleb, Mukaddime", *el-Mesriq*, XXXVIII, Beyrut 1940, s. 324-334; *el-Kâmûsü'l-İslâmî*, II, 553.

REŞAT ÖNGÖREN

ŞEYH YAVSÎ

(ö. 920/1514)

Bayramî-Şemsî şeyhi,
Şeyhülislâm Ebüssuûd Efendi'nin
babası.

Çorum'un İskilip ilçesine bağlı Bağözü mevkiindeki İmâd (Direklibel) köyünde doğdu. Asıl adı Muhyiddin Muhammed'dir. İmâdî nisbesinden dolayı Diyarbakirli (Âmidî) ve Kürt asıllı olduğuna dair rivayetler doğru değildir. Yavsî lakabı kendisine, Bursalı Mehmed Tâhir'in bizzat İskilip halkından duyup naklettiğine göre ilme kene (yavsî) gibi yapışmasından dolayı II. Bayezid tarafından verilmiştir (*Osmanlı Müellifleri*, I, 198). Soyü Mâverâunnehir'den Anadolu'ya göç eden bir aileye dayanır (şeceresi için bk. Müstakimzâde Süleyman Sâdeddin, *Mecelletü'n-nişâb*, s. 443). Dedesi Muhammed Efendi, Semerkant Valisi Uluğ Bey'in doğancıbaşısı idi. Babası Mustafa Efendi, kardeşleri Ali Kuşçu ve Abdünnebî ile birlikte hâmilileri Uluğ Bey'in öldürülmesinden (853/1449) sonra Semerkant'ta terkedip Anadolu'ya gelmiş. Mustafa Efendi İskilip'te Zeyniyye tarikatı şeyhliği yapmış ve burada vefat etmiştir. Kabri Şeyh Yavsî Camii bitişiğindedir (ARINCI, sy. 18 [1940], s. 535).

Şeyh Yavsî ilk eğitimini amcası Ali Kuşçu (Taşköprizâde, s. 342) ve Alâeddin Ali Tûsî'den (Mecdî, s. 349) aldı. Kaynaklarda hangi tarikata mensup olduğu belirtilme-

yen Muslihüddin-i Kocevî adlı bir şeyhten tasavvuf öğrenimi gördü, tefsir dersleri okudu. Ardından Akşemseddin'in halifesi İbrâhim Tennûrî'ye intisap edip hilâfet aldıktan sonra İskilip'te irşad faaliyetinde bulundu (Taşköprizâde, s. 342-343). Ancak onun İbrâhim Tennûrî ile ilişkisine dair kaynaklarda fazla bilgi bulunmamaktadır. Bununla birlikte Bayramîliğe mahsus bir kisve ile dolaştığı, bu kisveyi Şeyh Muhyiddin Hakîm Çelebi'ye giydirdiği rivayet edilir (Atâî, s. 345). Bazı son dönem araştırmalarında babasının vefatından sonra İskilip'te Zeynî şeyhliği yaptığı ileri sürülmekteyse de (Arıncı, sy. 18 [1940], s. 536) kaynaklarda böyle bir bilgi yer almamaktadır. Şeyh Yavsî *Risâle-i Ahvâl-i Sülûk* adlı eserinin sonunda adını belirtmediği bir tarikatın âdâbı üzere yedi yıl riyâzet yapıp uzlete çekildiğini, hilâfete nâil olduğunu, ancak müntesiplerinin bazı konularda hal ve mârifet sahibi olmamasından dolayı bu tarikattan ayrıldığını söylemektedir.

Taşköprizâde, Şeyh Yavsî'nin 885'te (1480) İskilip'ten hacca giderken Amasya'da sancak beyliği yapan II. Bayezid ile görüştüğünü, bu görüşme esnasında, "Hicaz dönüşünde sizi saltanat tahtında oturur halde buluruz" diyerek onu padişahlıkla müjdelediğini aktarır (*eş-Şekâ'ik*, s. 343). Bir yıl sonra tahta çıkan II. Bayezid, Yavsî'ye beslediği muhabbetten dolayı onu İstanbul'a çağırdı ve kendisine bir tekke (Yavsî Baba Tekkesi) inşa ettirdi (bu tekke daha sonra Abdülmecid Sivâsî'nin burada şeyhlik yapmasından dolayı Sivâsî Tekkesi adıyla tanınmıştır). Ebüssuûd Efendi babasının bu tekkedeki meşihatı döneminde dünyaya gelmiştir. II. Bayezid ile yakın ilişkisi sebebiyle "hünkâr şeyhi" lakabıyla anılan Yavsî Efendi adına padişah tarafından İstanbul ve İskilip'te vakıflar tahsis edilmiştir (İs-

kilip vakfiyesi hakkında bk. Arıncı, sy. 18 [1940], s. 536-537; Kılıcı, sy. 5 [1983], s. 47-48). Şeyh Yavsî'nin devlet yetkilileri nezdindeki itibarlı konumunu kullanarak tasarruflarda bulunmadığı, halifelerinden Müeyyedzâde Abdürrahim Efendi'nin kardeşi Abdürrahman Efendi'nin Rumeli kazakerliği görevinden azledilmesi üzerine göreve iadesi için duada bulunmak ve göreve döneceğini müjdelemekle yetindiği ve Abdürrahman Efendi'nin Yavuz Sultan Selim devrinde yeniden aynı göreve getirildiği rivayet edilir (Hoca Sâdeddin, V, 255-256).

Hüseyin Vassâf, Yavsî'nin Edirne Şeyh Şücâ Zâviyesi'nde uzun müddet şeyhlik yaptığını söylemektedir (*Sefîne-i Evliyâ*, II, 466). Atâî'nin naklettiğine göre Yavsî, 1499 yılı civarında Edirne'ye gelmiş, İnebahtı Seferi'nden dönen II. Bayezid ile görüşmüş, bir süre burada kalarak Cerrahzâde Alâeddin Efendi'ye hilâfet vermiştir. II. Murad'ın emriyle Somuncu Baba'nın halifelerinden Şücâüddin Karamânî için inşa edilen Şeyh Şücâ Dergâhı'nda bir müddet irşad faaliyetinde bulunan Yavsî Efendi ile bu dergâh Bayramîliğinin Tennûriyye koluna intikal etmiştir. Edirne tarihçisi Ahmed Bâdî'ye göre Yavsî Efendi, Edirne'den memleketi İskilip'e döndüğünde halifesi Serezli (Sirozî) Muslihüddin Edirne'ye gelerek burada ikamet etmiştir (Şimşek, s. 240). II. Bayezid devrinin sonuna (1512) kadar İstanbul'daki tekkesinde faaliyet gösteren Şeyh Yavsî daha sonra memleketi İskilip'e dönüp burada açtığı tekke de irşad faaliyetini sürdürürken vefat etti. Türbesi İskilip'te kendi adıyla anılan caminin bitişiğindedir. Türbesinin Kayseri'de ve İstanbul Yavuz Sultan Selim Camii avlusunda olduğuna dair rivayetler doğru değildir.

Şeyh Yavsî amcası Ali Kuşçu'nun kızı Sultan Hatun ile (Mecdî'ye göre diğer amcası Abdünnebi'nin kızı ile) (*Şekâik Tercümesi*, s. 351) evlenmiş, bu evlilikten iki kızı ve dört oğlu (Ebüssuûd, Nasrullah, Mehmed, Abdülfetah) dünyaya gelmiştir. Rukıye adlı kızını Anadolu'da faaliyet gösteren ilk Halvetî şeyhlerinden Habib Karamânî ile evlendirmiş, Habib Karamânî kayınpederiyle aralarında çıkan anlaşmazlık üzerine İskilip'ten ayrılıp Amasya'ya yerleşmiştir. Lâmiî Çelebi bu anlaşmazlığın "derişlik kuvvetiyle" halledildiğini söyler, ancak anlaşmazlığın sebebi konusunda bilgi vermez. Şeyh Yavsî'nin vakfını "evlâdiyelik" kurduğu, Habib Karamânî'nin ise "erbâbiye" olarak kurmasını istemesi yüzünden aralarının açıldığı rivayet edilir. Yavsî'nin diğer kızı halifesi Müeyyedzâde Abdürrahim ile evlen-

miştir. Yavsî'nin oğullarından Şeyh Nasrullah (ö. 974/1566) babasının ölümünden sonra İskilip'teki tekke de şeyhlik yapmış, ardından İstanbul'daki tekkenin postnişinliğini üstlenmiştir. Bu tekkenin altıncı postnişini olan Şeyh Nasrullah'ın kabri kardeşi Ebüssuûd Efendi'nin Eyüp'teki mezarının yanındadır. Şeyh Yavsî'nin diğer oğlu Yavsizâde Mehmed Efendi (ö. 1017/1608) dönemin ünlü Halvetî şeyhi Nûreddinzâde'ye intisap ederek hilâfet almış, Üsküdar Atik Vâlide Dârülhadisi'nde muhaddislik ve camisinde vâzilik yapmıştır. Üsküdar Atik Vâlide Camii mihrabı önünde medfundur (Hüseyin Vassâf, III, 346). Şeyh Yavsî'nin Ebüssuûd'dan gelen nesli daha çok ilmiye mesleğine intisap etmiştir (*İA*, IV, 98).

Bayramiyye-i Şemsiyye'nin Tennûriyye kolunu İstanbul, İskilip ve Edirne'de devam ettiren Şeyh Yavsî Muslihüddin Sirozî, Müeyyedzâde Abdürrahim (Hacı Efendi, Hacı Çelebi), Cerrahzâde Alâeddin Efendi ve Bahâeddinzâde Muhyiddin Mehmed Efendi adlı dört halife yetiştirmiştir. Şeyhinin vefatından ardından Yavsî Baba Tekkesi'nde onun görevini sürdüren Muhyiddin Sirozî'nin kabri Eyüp civarındadır (Taşköprizâde, s. 354; Mecdî, s. 351). Muslihüddin Sirozî'nin ardından Yavsî Baba Dergâhı'na postnişin olan Müeyyedzâde Abdürrahim tasavvuf yoluna girmeden önce Sinan Paşa ve Hocazâde gibi meşhur âlimlerden ilim tahsil etmiş, Kanûnî Sultan Süleyman devrinin başından itibaren on sekiz yıl müddetle irşad hizmeti görmüştür (Taşköprizâde, s. 431-432). Şeyh Yavsî'nin diğer halifesi Cerrahzâde Alâeddin, Edirne'de Şeyh Şücâ Zâviyesi'nde 100 yaşına kadar irşad faaliyetinde bulunmuş, vefatında tekkenin hazîresine defnedilmiş, yerine Müeyyedzâde Abdürrahim'in yanında sülûkünü tamamlayan oğlu Muslihüddin Mustafa geçmiştir. Muslihüddin Edirne'den İstanbul'a giderek yedi yıl kadar Yavsî Dergâhı'nda faaliyette bulduktan sonra Edirne'de vefat etmiş, oğlu Emre Çelebi, Şeyh Şücâ Zâviyesi'nde postnişin olmuştur. Bir süre Balıkesir'de faaliyet gösterip Yavsî Baba Tekkesi şeyhi olan Bahâeddinzâde Muhyiddin Mehmed, Mevlânâ Kestelî'den ders okumuş, Ebû Hanîfe'nin *el-Fıkhü'l-ekber*'ine *el-Kavlü'l-faşl* adıyla şerh yazmıştır (İstanbul 1979). *Risâletü'l-vaḥdeti'l-vücûdiyye* (Kahire 1328), *Şerḥ-i Esmâ-i Hüsnâ* (Süleymaniye Ktp., Bağdatlı Vehbi Efendi, 1-97 varak), *Risâle-i Sırr-ı Kader* gibi eserleri olan Bahâeddinzâde'nin (*Osmanlı Müellifleri*, I, 41-42) kabri Kayseri'de İbrâhim Tennûrî'nin yanındadır. Bayramiyye'nin Tennûriyye kolu Bahâ-

Şeyh Yavsî'nin sandukası

eddinzâde'nin halifeleri vasıtasıyla Karaman'daki Akşehir beldesinde yaygınlık kazanmıştır. Diğer bir halifesi Germiyanlı Nûreddin Hamza'dır (Öngören, s. 162). Bahâeddinzâde'nin ardından Yavsî Baba Tekkesi postnişinliğine Zâhidzâde Abdurrahman Hâtîfî geçmiştir. Yavsî Efendi'nin yetiştirdikleri arasında Sultan Selim Camii imamlarından Muhyiddin İznîkî, İbn Kemal'in talebesi Kadî Pervîz Abdullah Efendi, ümmî olduğu halde kuvvetli bir irşad gücüne sahip Şeyh İskender b. Abdullah, Şeyh İsâ (Mecdüddin Akhisârî) gibi kişiler de vardır (a.g.e., s. 159; Hüseyin Vassâf, II, 467). Cerrahzâde Muslihuddin Mustafa, kendisine Bâyezid-i Bistâmî'nin rehberlik ettiği rüyasında Yavsî halifelerinin kemalde üstünlük açısından Muslihuddin Sirozî, Hacı Çelebi, Cerrahzâde Alâeddin ve Bahâeddinzâde şeklinde sıralandığını müşahade ettiğini, Bahâeddinzâde'nin şeyhi gibi hem zâhirî hem bâtinî ilimlerde yetişmekle birlikte zâhirî ilimlerle meşguliyetinin daha fazla olması sebebiyle ilk üç halifenin mânevî meclisinden uzak kaldığını söyler (Atâî, s. 353).

Şeyh Yavsî, diğer Bayramî meşâyih gibi medrese ve tekke ilimlerini şahsında birleştirmiş âlim bir sûfidir. Oğlu Ebüssuûd'a Osmanlı medreselerinde okutulan *Hâşiye-i Tecrid*, *Şerh-i Mevâkıf*, *Şerh-i Mif-*

tâh ve *Hâşiye 'ale'l-Muṭavvel* dersleri verecek kadar zâhirî ilimlere vâkıf olan Şeyh Yavsî, Ali Kuşçu'dan hadis icâzeti almıştır (Mecdî, s. 351). Eserini şerhettiği Şeyh Bedreddin gibi melâmet ve vahdet-i vücûd neşvesine sahip olan Şeyh Yavsî, Muhyiddin İbnü'l-Arabî mektebine mensup bulunması ve *Vâridât* şerhinde özellikle İbnü'l-Arabî irfanından beslenmesi sebebiyle Şeyh-i Kebîr Muhyiddin İbnü'l-Arabî ile de anılmıştır. Tasavvufu harflerine işaretle "Allah'a tövbe (t), kalpte safâ (s), ezeli ahde vefâ (v) ve fenâ (f)" şeklinde tanımlayan Şeyh Yavsî, seyrü sülûkte altı tür zikirle (zikr-i lisânî, zikr-i kalbî, zikr-i sîrrî, zikr-i rûhî, zikr-i hafî, zikr-i zât) altı makamın (makâm-ı şehâdet, makâm-ı rûh, makâm-ı hayret, makâm-ı kâbe kavseyn, makâm-ı ev ednâ, makâm-ı irşâd) katedildiğini söyler. Sülûke nefîy ve ispat zikriyle başlanıp ism-i celâl ile bitirilir (Atâî, s. 353-354). Harîrizâde'ye göre bu usul Bayramîliğin kaynaklandığı Safeviyye tarikatının sülûk tarzıdır. Sülûkün nihayetine eren insân-ı kâmil, ilâhî isimlerin hakikatleri kendisine Hak tarafından tâlim edildiğinden özünde bütün kevnî-ilâhî hakikatleri ve sıraları toplayan kimse olarak meleklerden üstündür (Aşkar, *İskilipli Şeyh Muhyiddin Yavsî*, s. 80-86). Yavsî, sûfinin bu ilâhî sıraları aklın kavrayamaması sebebiyle tam mânasıyla açıklamayıp sıralara işaret etmekle yetinmesi gerektiğini, açıklaması halinde katledilebileceğini söyler.

Eserleri. 1. Tahkîkû'l-hakâ'ik fi şerhi keşfi esrârî'd-dekâ'ik. Bedreddin Simâvî'nin *Vâridât-ı Kübrâ*'sının Arapça şerhidir. 872'de (1467) tamamlanan eserde Kuşeyrî'nin *er-Risâle*, Muhyiddin İbnü'l-Arabî'nin *Fuşûşü'l-hikem*, Sadreddin Konevî'nin *Kitâbü'l-Fükûk*, Müeyyidüddin Cendî'nin *Şerhu'l-Fuşûş*, Abdürrezzâk el-Kâşânî'nin *Te'vilâtü'l-Kur'ân* ve *Iştilâhâtü's-şüfiyye*, Abdullah-ı İlahî'nin *Keşfü'l-Vâridât* adlı eserlerinden ve çağdaşı Seyyid Ahmed Kırîmî'nin *Naşihatü'l-hâ'imîn*'inden istifade edilmiştir (İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Osman Nuri Ergin, nr. 25; Süleymaniye Ktp., Dügümlü Baba, nr. 307, Hamidiye, nr. 645, Hacı Mahmud Efendi, nr. 2620, Esad Efendi, nr. 1396, Cârullah Efendi, nr. 1055, Yazma Bağışlar, nr. 3611, Nafiz Paşa, nr. 1234). **2. Risâle-i Ahvâl-i Sülûk.** Zikir türleri, nefis mertebeleri ve makamları gibi seyrü sülûkle ilgili konulardan bahseden eser (İÜ Ktp., AY, nr. 3629, vr. 53^b-55^b) Harîrizâde'nin *Tibyân*'ında *Risâle fi sülûki't-tarîkati's-Safeviyye* (II, vr. 223^a-225^a), Atâî'nin *Zeyli Şekâik*'inde *Risâle* (s. 353-355) adıyla ik-

tibas edilmiştir. Eserde tarikatın adı açık bir şekilde zikredilmemekle birlikte İbrâhim Zâhid Geylânî ve Ömer Halvetî'nin fikirlerine atıflar vardır. Risâle Ahmet Yıldırım tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir ("İskilipli Şeyh Muhammed Muhyiddin Yavsî'nin Bir Risâlesi ve Risâlede Geçen Hadislerin Tahrîc ve Değerlendirmesi", *Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, Ankara 2001, sy. 6, s. 105-117). **3. Esmâ-i Eh-lullâh.** Ebû Bekir el-Vâsî'ten başlayıp Ebü'l-Hüseyn el-Hâşimî ile sona eren 425 sûfinin isim listesini içerir (Süleymaniye Ktp., Pertevniyal Sultan, nr. 904, vr. 30^a-31^b). Şeyh Yavsî'ye *Ta'likât 'alâ tefsîri'l-Beyzâvî*, *Ta'likât-ı 'Alî* adlı eserler de nisbet edilmektedir (*Osmanlı Müellifleri*, I, 199; Aşkar, *İskilipli Şeyh Muhyiddin Yavsî*, s. 61).

BİBLİYOGRAFYA :

Taşköprizâde, *eş-Şekâ'ik*, s. 342-345, 354, 431-432; Mecdî, *Şekâik Tercümesi*, s. 349-351; Hoca Sâdeddin, *Tâcü't-tevârih* (haz. İsmet Parmaksızoğlu), Ankara 1992, V, 255-257; Atâî, *Zeyli Şekâik*, s. 344-355; Peçuylu İbrâhim, *Târih*, I, 55; Hüseyin Ayvansarâyî, *Hadikatü'l-cevâmî: İstanbul Camileri ve Diğer Dinî-Sivil Mi'mârî Yapılar* (haz. Ahmed Nezih Galitekin), İstanbul 2001, s. 176-177; Müstakimzâde Süleyman Sâdeddin, *Mecelletü'n-nişâb* (tıpkıbasım), Ankara 2000, s. 443; a.mlf., *Risâle-i Melâmîyye* (nşr. Abdurrezzak Tek, *Melâmet Risâleleri-Bayramî Melâmîliğe Dâir* içinde), Bursa 2009, s. 221; Köstendilli Süleyman Şeyhî, *Bahrü'l-velâye: 1001 Sûfî* (haz. Sezai Küçük – Semih Ceyhan), İstanbul 2007, s. 604-605; Harîrizâde, *Tibyân*, II, vr. 223^a-225^a; *Sicill-i Osmani*, IV, 341; *Osmanlı Müellifleri*, I, 41-42, 198-199; Hüseyin Vassâf, *Sefine-i Evliyâ* (haz. Mehmet Akkuş – Ali Yılmaz), İstanbul 2006, II, 466-467; III, 345-346; Zâkir Şükrü, *Mecmûa-i Tekâyâ* (Tayşi), s. 60; *Hediyetü'l-ârifin*, II, 227; Mustafa Aşkar, *İskilipli Şeyh Muhyiddin Yavsî: Hayatı-Eserleri ve Tasavvuf Anlayışı*, Ankara 1996; a.mlf., "Şeyh Muhyiddin Muhammed b. Mustafa el-İskilîbî (Şeyh Yavsî): Hayatı, Eserleri ve Varidat Şerhi Adlı Eseri Üzerine", *Türk Kültüründe İz Bırakan İskilipli Âlimler* (haz. Mevlüt Uyanık), Ankara 1998, s. 193-215; Nimet Bostan, *Ebüssuud Efendi: Ecdâdî, Evlâdî ve Akrabaları* (mezuniyet tezi, 1950), İÜ Ed. Fak.; Fuat Bayramoğlu, *Hacı Bayram-ı Velî: Yaşamı-Soyu-Vakfı*, Ankara 1983, I, 49; Reşat Öngören, *Osmanlılar'da Tasavvuf*, İstanbul 2000, s. 158-163; Selâmi Şimşek, *Edirne'de Tasavvuf Kültürü*, İstanbul 2008, s. 238-244; Rifat Arıncı, "Şeyh Muhiddin Yavsî", *Çorumlu*, sy. 18, Çorum 1 Kânunusânî 1940, s. 535-537; Ali Kılıç, "İskilipli Şeyh Yavsî Camii Külliyesi", *Rölöve ve Restorasyon Dergisi*, sy. 5, Ankara 1983, s. 47-63; Ömer İskender Tuluk, "İskilipli Şeyh Yavsî Camii'nin Orjinal Planı Üzerine Bir Restitüsyon Denemesi", *TTK Belleten*, LXVII/249 (2003), s. 447-456; Cavid Baysun, "Ebüssuûd Efendi", *İA*, IV, 92, 98; Ekrem Işın, "Yavsî Baba Tekkesi", *DBİst.A*, VII, 445-446; Ahmet Akgündüz, "Ebüssuûd Efendi", *DİA*, X, 365; Kâmil Şahin, "Habib Karamânî", a.e., XIV, 371.

Şeyh Yavsî Camii – İskilip / Çorum

